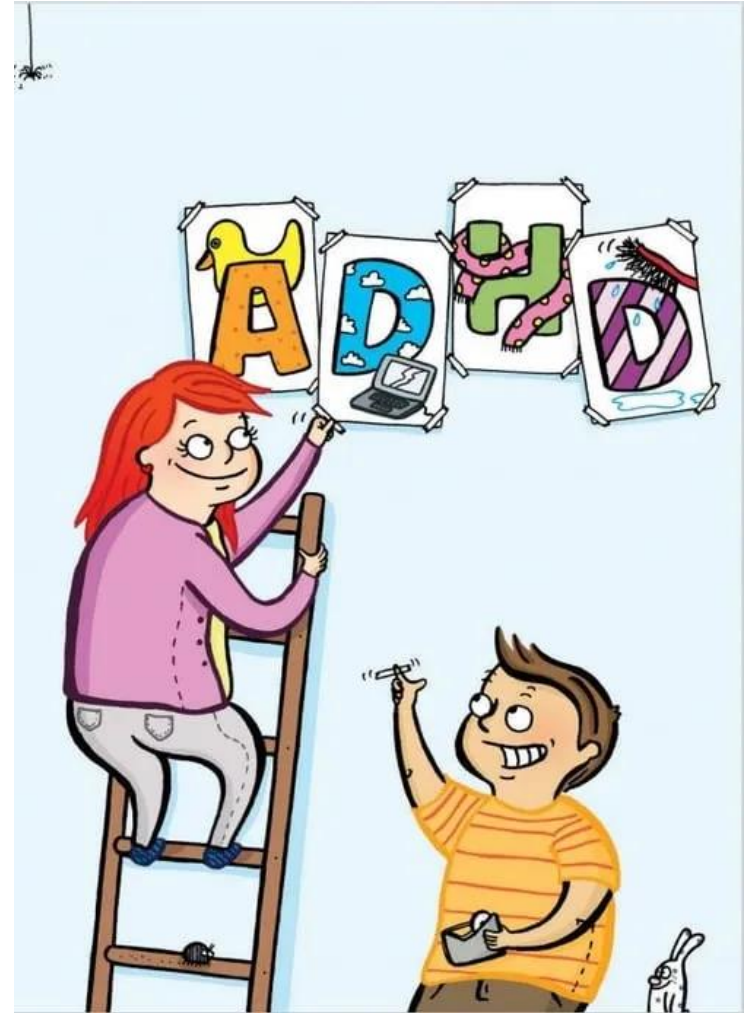

ADHD

Stressmestring og tilrettelegging

- i møte barn og ungdom

Bellona Sandnes og
Magny Barmen

03.09.2024

Tema

Del 1:

Om diagnose og oppfølging

Del 2:

Stressmestring og tilrettelegging i
kvardagen

03.09.2024

Del 1

- Symptomer; kva er ADHD?
 - Utredning og oppfølging
- Komorbiditet/ tilleggsvanskar
- Behandlingsmoglegheiter
- Prognose

Kva er ADHD?:

ADHD står for Attention Deficit Hyperactivity Disorder (oppmerksomshets- og hyperaktivitets forstyrrelse).

Symptoma kan i dei fleste tilfella forståast som ei nevrologisk forstyrring som fyrst og fremst innebær auka uro, impulsivitet og vansker med merksemd. ADHD blir omtalt som en tilstand, og ikkje ein sjukdom.

- Medfødt tilstand: Nevrobiologisk, nevropsykiatrisk, nevroutviklingsforstyrrelse.

Nevroutviklingsforstyrring

Med nevroutviklingsforstyrring meiner vi

- 1) vanskar som kjem fram i barnealder
- 2) funksjonsvanskar eller forsinka utvikling av funksjonar som er sterkt knytta til biologisk modning av sentralnervesystemet
- 3) vanskane har eit jevnt utviklingsforløp som ikkje innebærer remisjon eller tilbakefall

Vanskene synast å avta med aukende alder, men varer vanligvis gjennom hele livet. Mange har vanskar i ei slik grad at dei dekker kriteria for fleire nevroutviklingsforstyrrelser.

(ADHD, autisme/autismespekter, Tourette syndrom)

03.09.2024

3 kjernesymptom- Vansker med:

Konsentrasjon

Impulsivitet

Hyperaktivitet

03.09.2024

KRIBLE

KJAPP

KAOS

03.09.2024

Diagnosar ICD-10

F 90 Hyperkinetiske forstyrrelser

- **F90.0 Forstyrrelser av aktivitet og oppmerksomhet**
- F90.1 Hyperkinetisk atferdsforstyrrelse
- F90.8 Andre spesifiserte hyperkinetiske atferdsforstyrrelser
- F90.9 Uspesifisert hyperkinetisk atferdsforstyrrelse

03.09.2024

ADHD kan deles inn i tre undergrupper

- ADHD hovedsakelig hyperaktiv og impulsiv type
- ADHD hovedsakelig uoppmerksom type
- ADHD kombinert type, dvs
┌ uoppmerksom, impulsiv og hyperaktiv

ADULTS
WITH ADHD

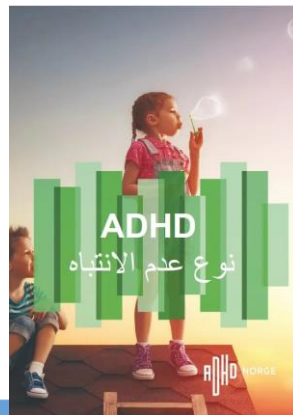
ADHD
UOPPMERKSOM TYPE

BARN OG UNGE
MED ADHD

03.09.2024

FAKTA OM
ADHD

Jenter/ gutar

- Jenter med ADHD blir oftare diagnostisert med ADHD uoppmerksom type.
- Gutar får oftare ADHD hyperaktiv-impulsiv type eller kombinert type
- I barnealder er det fleire gutar enn jenter som får ei ADHD-diagnose.
- Forholdstallet 4:1
- Jenter underdiagnostisert ?

• Kilde: [ADHD hos jenter \(adhdnorge.no\)](https://adhdnorge.no) og [Økning i ADHD-diagnoser for barn og unge under pandemien - FHI](#)

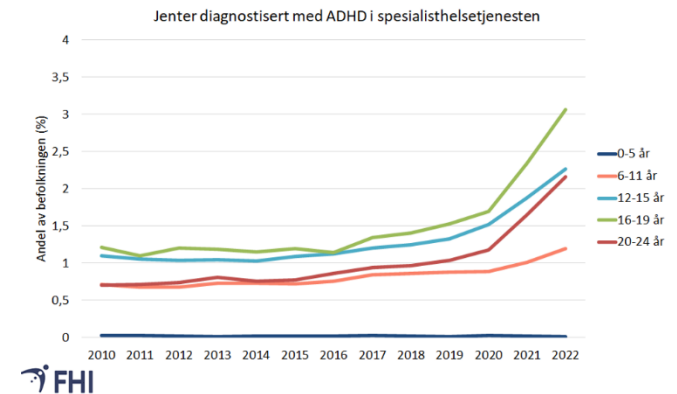
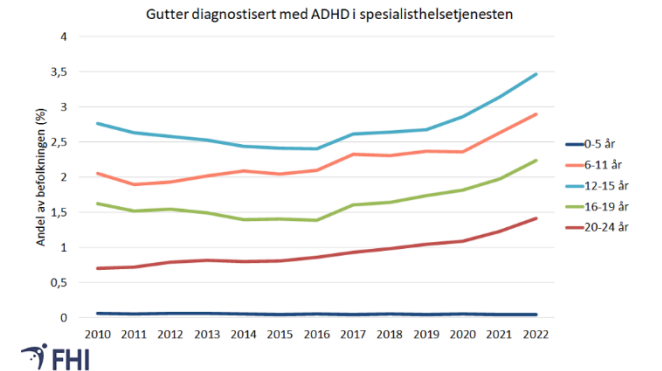
Figur 1. Andelen gutter (i prosent) i perioden 2010-2022 som var registrert med diagnosekode for ADHD (ICD-10-kode F90) i spesialisthelsetjenesten, etter kjønn og alderskategori. Datagrunnlag: Norsk pasientregister.

Figur 2. Andelen jenter (i prosent) i perioden 2010-2022 som var registrert med diagnosekode for ADHD (ICD-10-kode F90) i spesialisthelsetjenesten, etter kjønn og alderskategori. Datagrunnlag: Norsk pasientregister

Kor mange diagnostiserte?

- Mellom 3-5% av befolkninga
- Mellom 2019 og 2022 har andelen jenter og unge kvinner med ADHD-diagnose gått fra 1,5 % til 3,1% (16-19 år)

03.09.2024

Ungdomstid og ADHD

- Symptom endrar seg i ungdomsåra
- Jenter: hormon, pubertet, menstruasjon

03.09.2024

Ubehandla ADHD:

- Pasient:

- Sosial avgrensing
- Nedsatt skulefunksjon
- Auka fare for rusmisbruk
- Auka risiko for ulykker, skader

- Familie

- Auka stressnivå internt
- Auka depresjon hjå familiemedlem
- Ekteskapsvanskar/brudd

Anne Marie Fosse Teigen og Line Lotherington

Du og jeg og ADHD

Grunnkurs i å ta vare på parforholdet
når en eller begge har ADHD

fagsmeden

Arbeidssøkere med ADHD

Veiledning for støttespillere i NAV

For veiledere ved NAV-kontor, tilretteleggere og andre samarbeidsparter i møte med arbeidssøkere med ADHD

Juli 2018

De Utrolige Årene

Foreldreveiledning til familier
med barn som har ADHD

ADHD NORGE

Utsagn fra dei som har ADHD

- Vil, men får det ikkje til
- Avvist av alle
- Får alltid skulda
- Lærer har negative forventningar
- Får ikkje den hjelpa/opplæringa dei treng i skulen

Utredning ved BUP

- Brei utredning
- Medfødte tilstander?
- Kognitiv fungering?
- Emosjonelle/relasjonelle forhold?
- Miljø/familie?

Nødvendig å utelukke andre årsaker til symptomene/vanskene.

03.09.2024

Etter utredning

- Tilbakemelding til familien

Dersom barn/ ungdom/ foreldre samtykker:

- Tilbakemelding til 1.line
- Psykoedukasjon
- Tilrettelegging og hjelpetiltak
- Informasjon om medikamentell behandling

Behandling og tilrettelegging har som hovedmål å:

1. Redusere ADHD-symptomer.

Redusere symptom på uoppmerksomhet, impulsivitet og motorisk uro. Bedre generell fungering/mestring og sjølvbilette

2. Bedre funksjon i kvardagen.

Mestring og tilfredshet både blant vener, heime og på skulen/ barnehagen

3. Forhindre eller avgrense utvikling av tilleggsproblem.

Dette vil ofte vere ei blanding av spesialpedagogiske, psykologiske/psykiatriske, medisinske og psykososiale tiltak.

03.09.2024

Komorbiditet/ tilleggsvansker

”Vi fann ADHD-diagnosa og behandlinga starta”
.....men heile jobben er kanskje ikkje gjort?

03.09.2024

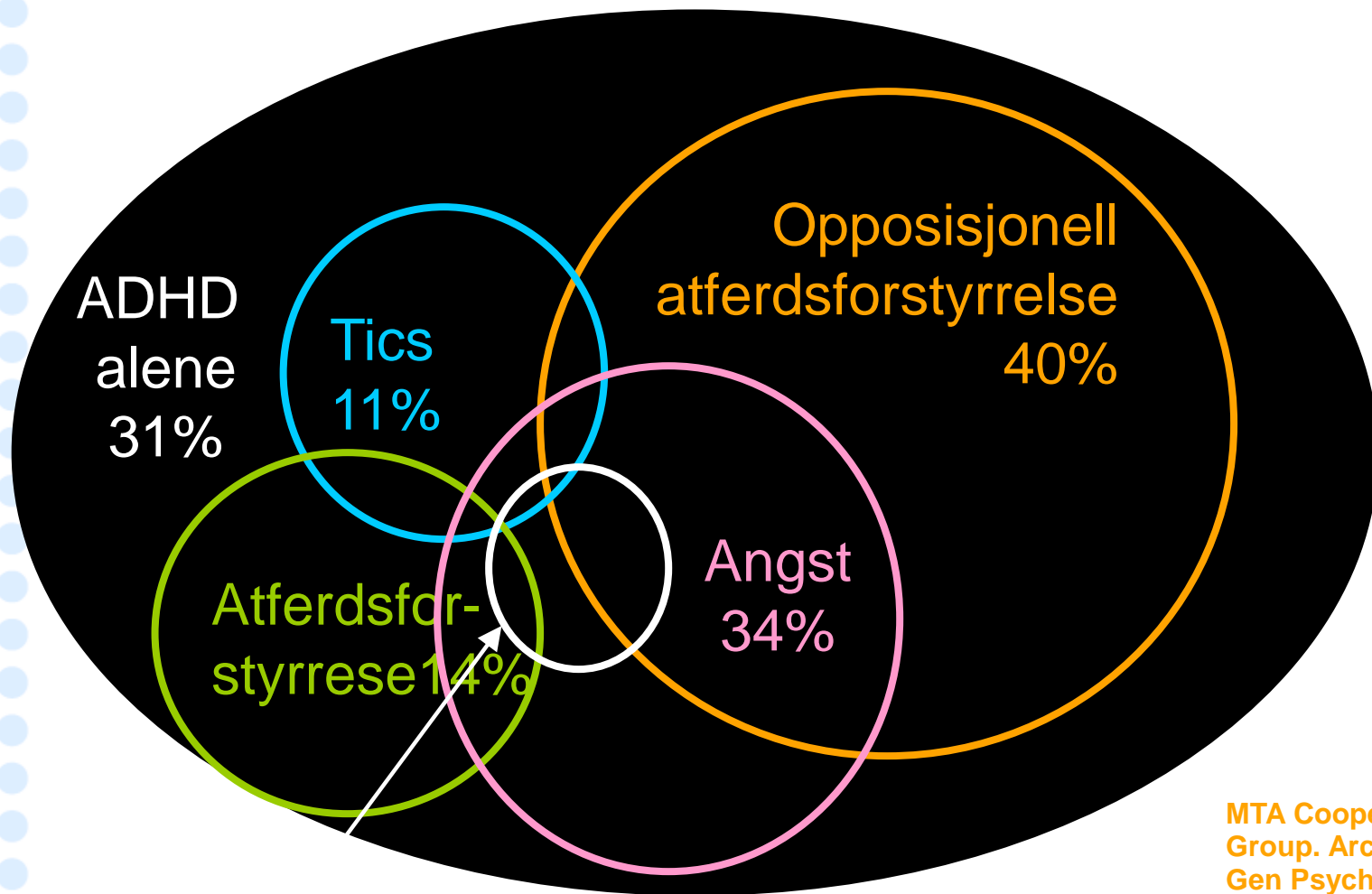

Ver merksam!

- Alle er unike!
- Kan endre seg med alder og utvikling

03.09.2024

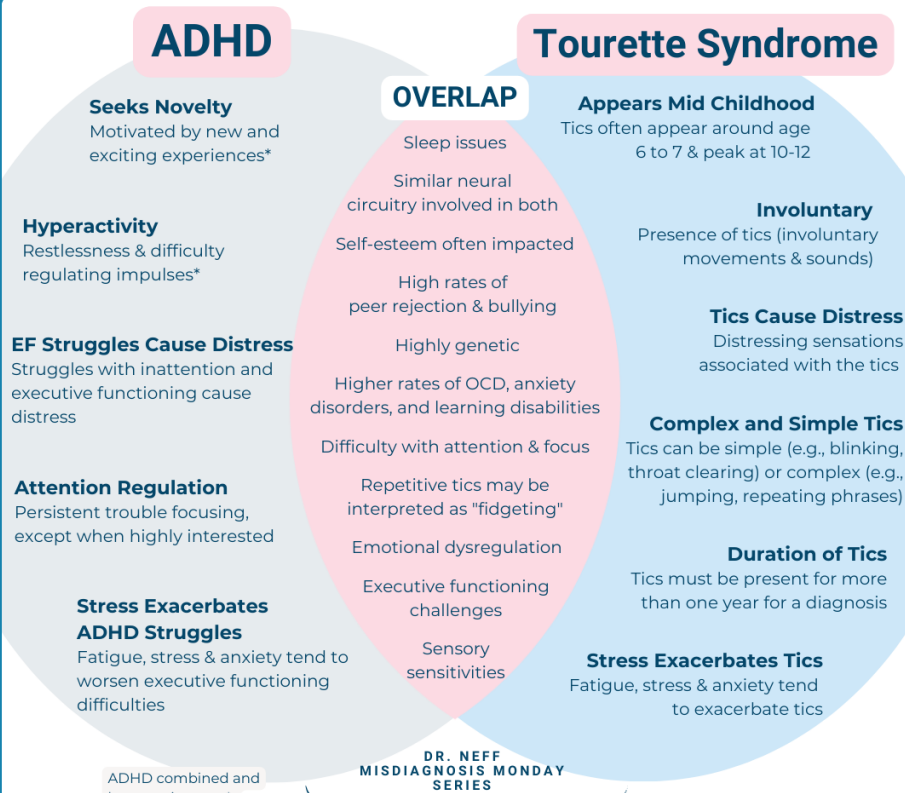
Kan ha fleire tilstandar

03.09.2024

Misdiagnosis Monday

ADHD vs Tourette Syndrome (TS)

ADHD combined and hyperactive type*

DR. NEFF MISDIAGNOSIS MONDAY SERIES

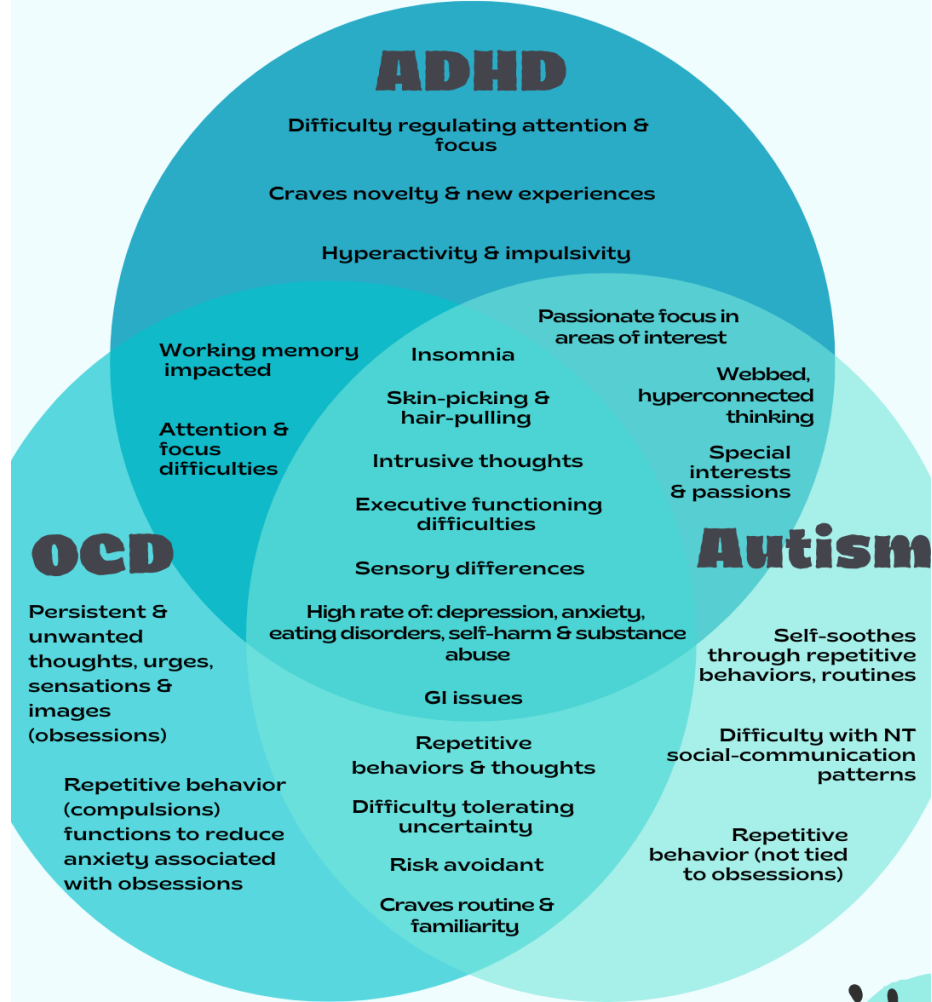
They can co-occur: approximately 50% of people with TS have ADHD, and 20% of ADHDers have TS

While this diagram captures common experiences, individual experiences vary. It is not intended for diagnostic purposes. For more information, visit neurodivergentinsights.com/misdiagnosis-monday

03.09.2024

Misdiagnosis Monday: ADHD-AUTISM-OCD

DR. NEFF MISDIAGNOSIS MONDAY SERIES

«Men kva er eg GOD til?»

Energi, entusiasme, overskudd,
kreativitet, gründermentalitet, mot til å
ta snarveier der andre held seg til
vanleg framgangsmåte – og masse
humor!

(Understreker- kan ha, er ikkje nødvendigvis slik)

Helsedirektoratet:

ADHD—Behandling og oppfølging

2.1. Behandlingsprinsipper ved ADHD/ Hyperkinetisk forstyrrelse

Det må alltid gjøres en individuell vurdering av hvilke tiltak den enkelte person med diagnosen ADHD/Hyperkinetisk forstyrrelse har mest nytte av.

I behandling av ADHD/ Hyperkinetisk forstyrrelse bør det lages en plan for aktuelle behandlingstiltak som er relatert til tilstandens type, alvorlighetsgrad, innvirkning på fungering, andre samtidige vansker og andre relevante forhold.

Hjelpeinstansene bør samarbeide om behandlingen av pasienter med ADHD/ Hyperkinetisk forstyrrelse.

Når symptomer på ADHD/ Hyperkinetisk forstyrrelse er alvorlige, er ofte flere samtidige tiltak nødvendig. Disse bør ses i sammenheng med hverandre.

Kilde: <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/adhd/behandling-og-oppfolging-av-adhd-hyperkinetisk-forstyrrelse>

03.09.2024

<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/adhd/behandling-og-oppfolging-av-adhd-hyperkinetisk-forstyrrelse>

03.09.2024

Tiltak vil kunne omfatte:

- Informasjon om ADHD; psykoedukasjon til barn/ ungdommen, foreldre, sysken, lærar og andre rundt barnet.
- Psykososiale og pedagogiske tiltak
- Tilrettelegging av forhold hjemme, på skule, fritidsaktivitet, arbeidsplass m.m.
- Behandling med legemiddel
- Trygdestønader
- Andre sosiale hjelpe- og støttetiltak
- Behandling av andre samtidige (komorbide) tilstander

03.09.2024

Av Bente Knutsen
Illustrasjoner: Headspin as

Kort & Godt om

ADHD

Opplæring for barn og ungdom

KRIBLE

KJAPP

KAOS

Faglig referansegruppe: Line Knutsen Lund, Sindre Haslene-Hox, Torunn Stene Nøvik og Aina Wikestad Sundfær

Barnehageguiden
er skrevet og utgitt av
ADHD NORGE

Barnevern guiden
er skrevet og utgitt av
ADHD NORGE

Når dirigenten svikter

REGULERINGSVANSKER OG ADHD

- Mange barn/ungdom med ADHD har behov for tiltak/tilrettelegging i barnehage og skule.
- Tiltak blir organisert primært av barnehage/skule i samarbeid med PPT, men fagfolk fra helsetjenesta og andre kan bidra med kunnskap, råd m.m. Samarbeid t.d. i form av tverrfaglege møter.

03.09.2024

<https://www.adhdnorge.no/>

03.09.2024

Medikamentell behandling??

AVKLARING FØR OPPSTART

- Andre hjelpetiltak i gang, prøvd ut over lang nok tid
- Motivasjon for medisinerprøving (foreldre og barn/ungdom)
- Symptom før medisiner: viktig å kartlegge og gjerne måle opp symptom på konsentrasjonsvansker, impulsivitet og motorisk uro.
- Andre utfordringer som også kan påvirkes av medisin: Søvnvansker, nedsatt appetitt, kvalme

Utprøving av medisin

Etter ei utprøvingsperiode med sentralstimulerende medisin gjer ein vurdering:

- Er det klar betring av symptom?
- Er det betring av funksjon i kvardagen?
- Er det signifikante bivirkninger av behandlinga?

Med dette som bakgrunn tek ein beslutning om der er indikasjon for å fortsette behandling med legemiddlar.

Mål med all behandling og tilrettlegging:

Barnet/ ungdommen er seg sjølv i humør og personlighet, men med betre kontroll, bedre konsentrasjon og betre «bremser».

Det er helt naudsynt å sjå på bivirkningar opp mot positiv effekt!

Støtteordninger

Hjelpemiddel

Hjelpestønad

Grunnstønad

Opplæringspenger

PPT- Sakkyndig vurdering/ekstra
ressurs

Lønn for å delta i behandling med barn
på sykehus/poliklinikk/innleggelse
(Omsorgsdager, utvida «sjuke-barn-
dagar»)

03.09.2024

Prognose; Korleis går det?

Uten riktig diagnose og behandling kan livet vere utfordrande for barn og unge med ADHD.

Framtidsutsiktene kan betrast dramatisk med **riktig behandling, tilrettelegging og støtte**.

Den vanligste behandlinga for ADHD er en kombinasjon av psykoterapi, tilrettelegging på fleire arenar og legemiddel.

Ekspertar meinte tidligere at barn «vaks av seg ADHD».

Ca 2/3 treng framleis behandling som tenåringer. Som vaksne vil dei fleste ha problem med å konsentrere seg og kontrollere atferden, samt leve i parforhold. Mange vaksne med ADHD lærer å leve med utfordringane, men med tilpassningar.

Kilder og nyttige lenker:

- Hjelpemiddel: <https://www.hjelpemiddeldatabasen.no/>
- NAV: <https://www.nav.no/omsorgspenger>
- Nasjonal faglig retningslinje ADHD – utredning/behandling/ oppfølging
<https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/adhd>
- ADHD-foreningen: www.adhdnorge.no
- Nasjonalt kompetansesenter for nevroutviklingsforstyrrelser og hypersomnier (NevSom)
nevsom.no

-
- Regional kompetansetjeneste for autisme, ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi Helse Sør-Øst (RKT) <https://www.oslo-universitetssykehus.no/fag-og-forskning/nasjonale-og-regionale-tjenester/regional-kompetansetjeneste-for-autisme-adhd-tourettes-syndrom-og-narkolepsi-helse-sor-ost-rkt>
 - Helsenorge.no: <https://helsenorge.no/sykdom/psykiske-lidelser/utviklingsforstyrrelser/adhd>
 - [ADHD – Store medisinske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/ADHD)
 - [Økning i ADHD-diagnoser for barn og unge under pandemien - FHI](#)

03.09.2024

Bilete i presentasjonen henta frå:

- <https://www.adhdnorge.no/brosjyrer>
- <https://neurodivergentinsights.com/misdiagnosis-monday>
- Opplæringsmateriell «Kort og Godt om ADHD» Bente Knutsen.
- [Økning i ADHD-diagnoser for barn og unge under pandemien - FHI](#)